

საქართველო გეოპოლიტიკურ გზაჯვარედინზე

ზურაბ მჭედლიშვილი

სსიპ-დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს
ეროვნული თავდაცვის აკადემიის
სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის მთავარი რედაქტორი,
ისტორიის დოქტორი

აბსტრაქტი

აღნიშნული ნაშრომი ეხება იმ თანამედროვე გამოწვევებს, რომლებიც უკანასკნელ პერიოდში საქართველოს წინაშე გაჩნდა არსებული გეოპოლიტიკური ვითარებიდან გამომდინარე. ჩვენი ქვეყნის უნიკალურმა გეოგრაფიულმა მდებარეობამ კიდევ ერთხელ შეგვახსენა თავი. საქართველო უხსოვარი დროიდან წარმოადგენდა ცივილიზაციათა ურთიერთგადაკვეთის ადგილს. შავ და კასპიის ზღვებს შორის მოქცეული ეს ტერიტორია ყოველთვის იყო მსოფლიო იმპერიათა ინტერესის საგანი. ვის აღარ გაუვლია ქართულ მიწაზე: ასურელებს, ურარტუელებს, ბერძნებს, რომაელებს და ა.შ. საქართველო ხან როგორც დამოუკიდებელი ქვეყანა, ხანაც რომელიმე იმპერიის განაპირა პერიფერია, ყოველთვის იღებდა აქტიურ ან პასიურ მონაწილეობას მსოფლიო ომებსა თუ დაპირისპირებებში. იმპერიები აღარ არსებობენ, ქართველი ერი კი გადარჩა და ავად თუ კარგად კვლავაც აგრძელებს ცხოვრებას.

ერთ-ერთი მიზეზი ქართული სახელმწიფოს გადარჩენისა, ჩვენი აზრით, არის ის, რომ იმპერიებთან ურთიერთობამ ქართულ მმართველ ელიტებს და მთლიანად ერსაც გამოუმუშავა გარკვეული იმუნიტეტი, ლავირების უნარი მეზობელ დიდ სახელმწიფოებთან ურთიერთობის კუთხით. ილიას სიტყვების პერიფრაზი რომ გავაკეთოთ, ქართველმა კარგად იცოდა თუ როდის უნდა სჭეროდა ხმალი და როდის უნდა ეხმარა გუთანს. ქვეყნის და მთლიანად ქართველი ერის ფიზიკური და სულიერი გადარჩენის მიზნით, ჩვენი პოლიტიკური ელიტები ხშირად მიდიოდნენ გარკვეულ კომპრომისებზე, დათმობებზე და თუ საჭირო იყო ბრძოლის ველზე სასტიკ შეტაკებებსაც არ ერიდებოდნენ. ჩვენი აზრით, სწორედ ეს არის ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი ჩვენი გადარჩენისა არსებულ გეოგრაფიულ გარემოში. ისტორიული მაგალითები უამრავია, რომლებზეც აღარ შევჩერდებით.

საკვანძო სიტყვები:

საქართველო, გეოპოლიტიკა, აზერბაიჯანი, რუსეთი, თურქეთი, დასავლეთი.

Georgia at the geopolitical crossroads

Zurab Mchedlishvili

LEPL – David Aghmashenebeli National Defence Academy of Georgia,
Editor-in-Chief in the Scientific Research Center
Doctor of History

Abstract

The mentioned paper deals with the modern challenges that Georgia has faced in the last period based on the current geopolitical situation. The unique geographical location of our country reminded us once again. Georgia has been a place of intersection of civilizations since time immemorial. This area between the Black and Caspian seas has always been a subject of interest for world empires. Who hasn't passed through Georgian land: Assyrians, Urartians, Greeks, Romans, etc. Georgia, sometimes as an independent country, sometimes as a periphery on the edge of some empire, always took an active or passive part in world wars and conflicts. Empires no longer exist, but the Georgian nation has survived and continues to live, sick or well.

One of the reasons for the survival of the Georgian state, in our opinion, is that the relations with the empires gave the Georgian ruling elites and the nation as a whole a certain immunity, the ability to maneuver in terms of relations with neighboring big states. To paraphrase Ilya's words, the Georgian knew well when to hold the sword and when to help the plow. In order to save the country and the entire Georgian nation physically and spiritually, our political elites often made certain compromises, concessions and, if necessary, did not shy away from fierce battles on the battlefield. In our opinion, this is one of the main factors of our survival in the current geographical environment. There are many historical examples, which we will not dwell on.

Keywords:

Georgia, geopolitics, Azerbaijan, Russia, Turkey, the West.

შესავალი

თანამედროვე გეოპოლიტიკური ვითარება ახალ გამოწვევებს გვთავაზობს ჩვენს ისტორიულ მეზობლებთან (რუსეთი, თურქეთი, აზერბაიჯანი, სომხეთი) და საერთაშორისო პოლიტიკურ მოთამაშებებთან (ევროკავშირი, ნატო) მიმართებაში. ცალკე საკითხია სტრატეგიულ პარტნიორებთან (აშშ, ჩინეთი, თურქეთი) საქართველოს ურთიერთობის ხასიათი და ზოგადად ოფიციალური თბილისის მიერ გატარებული საგარეო პოლიტიკა, რომელსაც ქვემოთ შევხებით.¹ ფაქტია, რომ საქართველოს ხელისუფლების სამშვიდობო საგარეო პოლიტიკა აშკარად დადებით შედეგებს იძლევა ჩვენი ქვეყნისთვის, რაც საშუალებას აძლევს ქართულ სახელმწიფოს შეინარჩუნოს სტაბილური განვითარების კურსი არსებულ რთულ გეოპოლიტიკურ გარემოში.

ძირითადი ნაწილი

მოკლედ გვინდა განვიხილოთ საქართველოსთან მიმართებაში ის ვითარება, რომელიც შეიქმნა ჩვენი ქვეყნის უახლოეს სამეზობლოში. დავიწყოთ რუსეთით: მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს ოფიციალურად გაწყვეტილი აქვს მოსკოვთან დიპლომატიური ურთიერთობები, რუსეთ-უკრაინის ომის დაწყებისთანავე, ოფიციალურმა თბილისმა საჯაროდ განაცხადა რუსეთის წინააღმდეგ ეკონომიკურ სანქციებთან არმიერთების შესახებ. ოფიციალური თბილისის პოლიტიკა ამ კუთხით არის აბსოლუტურად პრაგმატული, იმის გათვალისწინებით, რომ აღნიშნული კონფლიქტი აგერ უკვე თითქმის ორი წელია გრძელდება და არავინ იცის როდის დამთავრდება. გრძელვადიან პერსპექტივაში კი, სანქციებთან მიერთება საქართველოს ეკონომიკისთვის უდიდეს დარტყმას იქნებოდა, რადგან სწორედ რუსეთია ჩვენთვის ძირითადად საკვები პროდუქტებისა და საწვავის იმპორტიორი ქვეყანა (ხორბალი, ფქვილი, ბურღულეული და ა.შ.). საპასუხო ჟესტი მოსკოვის მხრიდან იყო უვიზო მიმოსვლისა და საჰაერო ფრენების აღდგენა, თუმცა ოკუპაცია კვლავ რჩება ორ ქვეყანას შორის პოლიტიკური განხეთქილების მთავარ მიზეზად.

არსებულ დამაბულ ვითარებაში, ოფიციალური თბილისი ყველანაირად ცდილობს არ გაამწვავოს ურთიერთობები ძლიერ მეზობელთან, რაც, ჩვენი აზრით, ამ ეტაპზე ერთადერთი გამართლებული პოლიტიკაა. სავარაუდოდ, თბილისი ელოდება თუ რა შედეგებით დამთავრდება რუსეთ-უკრაინის ომი, რათა იმოქმედოს შესაბამისად. ველოდებით რუსეთის რეაქციასაც ომისშემდგომ პერიოდში. ფაქტია, რომ საქართველომ გარკვეულწილად ნეიტრალური პოზიცია დაიკავა, რამაც აგვარიდა რუსეთთან საომარი დაპირისპირება აქედან გამომდინარე შედეგებით.²

თურქეთთან მიმართებაში უნდა ითქვას, რომ ოფიციალური თბილისი სტაბილურად ინარჩუნებს სტრატეგიული მეგობრის სტატუსს. იგივე შეიძლება ითქვას აზერბაიჯანსა და სომხეთზე. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია თბილისთან კარგი ურთიერთობის შენარჩუნება სწორედ აზერბაიჯანისთვის, რადგან ამ ქვეყნის ბუნებრივი რესურსების გადაქაჩვა თურქეთსა და ევროპაში სწორედ საქართველოს გავლით ხდება. ამიტომ შემთხვევითი არაა, რომ აზერბაიჯანის ხელმძღვანელობა დემონსტრაციულად უსვამს ხაზს საქართველოსთან კეთილმეზობლური ურთიერთობების მნიშვნელობას.

სომხეთს რაც შეეხება, ერევანი სისხლხორცეულად არის დაინტერესებული საქართველოსთან ურთიერთობების შენარჩუნებით, რადგან თურქეთთან და აზერბაიჯანთან დამაბულობის გამო გარესამყაროსთან კავშირებს სწორედ საქართველოს ტერიტორიის გავლით ახერხებს. განსაკუთრებით საყურადღებოა ის გარემოება, რომ ყარაბახის ომის დროს ჩვენმა ხელისუფლებამ არერთხელ შესთავაზა მეზობლებს თბილისი, როგორც კავკასიის ცენტრი, გამხდარიყო სამშვიდობო მოლაპარაკებების ადგილი, რაც ნაწილობრივ განხორციელდა კიდეც. ამ მხრივ, ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითია აზერბაიჯანის ფორუმი თბილისში, როდესაც ერთმანეთს შეხვდნენ აზერბაიჯანისა და სომხეთის პრემიერ-მინისტრები.

ჩვენი აზრით, საყურადღებოა საქართველოს ურთიერთობები ირანთან. მართალია ამ ქვეყანასთან ჩვენ არა გვაქვს საერთო საზღვარი, მაგრამ ირანი, როგორც ძლიერი გეოპოლიტიკური მოთამაშე, ერთი შეხედვით შედარებით პასიურ გავლენას ახდენს სამხრეთ კავკასიაში მიმდინარე პოლიტიკურ პროცესებზე. მიუხედავად ისტორიული მტრობისა (ისევე, როგორც თურქეთთან), ჩვენი ურთიერთობები ირანთან აგებულია ურთიერთპატივისცემისა და ერთმანეთის საშინაო საქმეებში ჩაურევლობის პრინციპებზე. შეიძლება ითქვას, რომ შენარჩუნებულია გარკვეული სტატუსქო და აშკარაა, რომ ორივე ქვეყანა ძალიან უფრთხილდება აღნიშნულ ვითარებას. რა თქმა უნდა, აქ მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ჩვენი მეზობლობა რუსეთთან და თურქეთთან, რომლებსაც მართალია ირანთან კეთილმეზობლური ურთიერთობა აქვთ, მაგრამ არ დაუშვებენ სამხრეთ კავკასიაში, კერძოდ კი საქართველოში ირანის პოზიციების გამძლიერებას. ეს კარგად იცინ თეირანშიც. ამიტომ ირანი გარკვეულ ნეიტრალიტეტს ინარჩუნებს სამხრეთ კავკასიაში მიმდინარე პროცესებთან დაკავშირებით. ყოველ შემთხვევაში თეირანის რაიმე მნიშვნელოვანი პოლიტიკური ინტერესები საქართველოში და მთლიანად სამხრეთ კავკასიაში არ დაფიქსირებულა.

1 <https://mfa.gov.ge/Foreign-Policy-Strategy>

2 ნიკა ჩიტაძე, „რუსეთ-უკრაინის ომის გეოპოლიტიკური შედეგები“, გაზეთი რ„რეზონანსი“, 25.05.2023, https://www.resonancedaily.com/mobile/index.php?id_rub=11&id_artc=181969

განსაკუთრებით გვინდა შევეხოთ ჩინეთს, როგორც სამხრეთ კავკასიაში შემოსულ ახალ მოთამაშეს.³ ფაქტია, რომ ბოლო პერიოდში აშკარად გამოიკვეთა ამ დიდი სახელმწიფოს ინტერესები საქართველოსთან მიმართებაში. კერძოდ, ჩინეთი არ მალავს, რომ მისი ერთ-ერთი მთავარი ინტერესი საქართველოსთან, როგორც სატრანსპორტო ქვეყანასთან, ურთიერთობების გაღრმავებაა. კერძოდ, ჩინეთი დაინტერესებულია თავისი ტვირთების უსაფრთხო გადაზიდვებით ევროპის მიმართულებით, რისთვისაც მნიშვნელოვანი ფაქტორები იქნებიან საქართველოს შავი ზღვის პორტები. ამ ეტაპზე საუბარია ანაკლიის ღრმაწყლოვანი პორტის მშენებლობის შესახებ. სწორედ აღნიშნული პორტი უნდა გახდეს მთავარი ბაზა ჩინური ტვირთების მიღებისა და გადაზიდვებისთვის, რაც თავისთავად გულისხმობს საქართველოს საგზაო ინფრასტრუქტურის მაქსიმალურად ათვისება-გამოყენებას. მეტიც, ჩინეთმა გამოთქვა მზაობა, რომ თავად მიიღოს მონაწილეობა საქართველოში არსებული საგზაო და სარკინიგზო მაგისტრალების განახლებაში. შესაბამისად, 2024 წელს უნდა ველოდოთ ჩინეთის საინვესტიციო პოლიტიკის გააქტიურებას საქართველოში.

უნდა აღინიშნოს, რომ ისეთი ძლიერი სახელმწიფოს შემოსვლა სამხრეთ კავკასიაში, როგორც ჩინეთია, ჩვენი ქვეყნისთვის ფრიად სახარბიელოა. ამ საკითხს აქვს როგორც ეკონომიკური, ასევე პოლიტიკური სარჩულიც. ეკონომიკურ მიზნებზე უკვე გვქონდა საუბარი. რაც შეეხება პოლიტიკურ მიზნებს – ფაქტია, რომ ეკონომიკური ინვესტიციების ჩადებისა და საზღვაო-სატრანსპორტო კვანძების ამოქმედების შემდეგ, ჩინეთი დაინტერესებული იქნება სამხრეთ კავკასიასა და კერძოდ, საქართველოში სტაბილური პოლიტიკური ვითარების შენარჩუნებით. ჩინეთს არ აწყობს რყევები და კონფლიქტები საქართველოში, რაც თანხვედრაშია ჩვენი ხელისუფლების სამინაო პოლიტიკასთან.

რჩება კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მოთამაშე სამხრეთ კავკასიაში – აშშ და დასავლეთი, რაც ჩვენი აზრით, ამ ეტაპზე ერთი სუბიექტია. ევროპასა და ახლო აღმოსავლეთში არსებული საომარი ვითარებიდან გამომდინარე (რამაც აშშ აქტიურად არის ჩართული), აშშ, შესაბამისად დასავლეთი აქტიურად ვერ ერევა საქართველოში მიმდინარე პოლიტიკურ პროცესებში და ამ ეტაპზე სტატუსქვოს პოზიციით კმაყოფილდება. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ აშშ მოდუნებულია. მას თავისი ინტერესები გააჩნია, რომელთა განხილვა, ჩვენი ნაშრომის ფორმატიდან გამომდინარე, შეგვიძლია შემდეგი დროისთვის გადავდოთ.

დასკვნა

საბოლოოდ რომ შევეჯერდეთ, დავინახავთ, რომ საქართველოს ხელისუფლების მეტად გონივრული და ფრთხილი პოლიტიკის წყალობით, ქვეყნის საგარეო კურსი ორიენტირებულია კონფლიქტებში არჩარევის, სტაბილურობის, მეზობლებთან და სტრატეგიულ პარტნიორებთან მშვიდობიანი ურთიერთობების გაღრმავებისკენ. ამჟამინდელ, მეტად არასტაბილურ ვითარებაში, აღნიშნული კურსი ყველაზე მართებულად მიგვაჩნია, რამეთუ ნებისმიერი მცდელობა ჩვენი სახელმწიფოს რაიმე სახით არსებულ კონფლიქტებში ჩარევისა, ტოლფასია საქართველოს ეკონომიკური და პოლიტიკური განადგურების, რასაც მომავალი თაობები არ გვაპატიებენ.

გამოყენებული ლიტერატურა

რობერტ, არტი. რობერტ, მერვისი. საერთაშორისო პოლიტიკა, 2011წ.
ზახტაძე, მ., „რუსეთის ინტეგრაციული პოლიტიკა ევრაზიის სივრცეში“, საქ. ტექ. უნივერსიტეტი, თბ. 2021 წ.
კომახია, მ. სამხრეთ კავკასიის ენერგოდერეფანი – პერსპექტივები და გამოწვევები, თბ. 2017.
ჯოჯუა, დ. რუსეთის სამხედრო ინტერვენცია საქართველოში, თბ. 2010.
Article = Georgia’s East-West Highway. February 17, 2012(ბოლოს გადმოწერილ იქნა 10.09.23).
King C (2000) The Ghost of Freedom = A History of The Caucasus Oxford = Oxford University Press.

3 სალომე პაპალაშვილი, „რას მოიცავს ჩინეთ-საქართველოს შორის დამყარებული სტრატეგიული პარტნიორობის შესახებ შეთანხმება?“, ივლისი 31, 2023 at 5:15 pm, <https://forbes.ge/ras-moitsavs-chineth-saqarthvelos-shoris-damqharebuli-strategiuli-partniorobis-shesakheb-shethankhmeba/>